

Criminal policy in the transition period

Abstract :

The period of transition is a concept in which nature is in fact a shift from a culture, society and civilization to itself and a disgust with it and towards a foreign and alternative culture, society and civilization. During this period, a person suffers from alienation and self-loss. The age of modernization, globalization, and revolutions resulting from conflict theories are examples of the transition period. During the transition period, due to the conflicts and contradictions that children and adolescents grow with in the development of their personality formation; Deviance, norm-breaking, and the absolute commission of crimes will increase. These deviations can be manifested in petty crimes such as simple theft or in serious and important crimes such as riots and disturbances. The transition period can be created naturally or artificially. Factors that accelerate the transition process naturally or artificially are governance crimes, lifestyle challenges, social learning, and internal and external media. In this research, with an analytical-descriptive method and using library tools, we try to present criminal policy strategies to prevent crimes in this period.

Keywords: transition period, criminal policy, delinquency, children and adolescents

سیاست جنائی در دوره انتقال

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۳/۶

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۵/۱۲

سعید هلیلی^۱

سید محمد کیان^۲

مهرداد رایجیان اصلی^۳

چکیده:

دوره انتقال مفهومی است که ماهیت در حقیقت چرخش از یک فرهنگ، جامعه و تمدن خودی و انزجار از آن و به سمت فرهنگ، جامعه و تمدن بیگانه و جایگزین است. در این دوره شخص دچار از خود بیگانگی و از خود باختگی می شود. عصر مدرنیزاسیون، جهانی سازی و انقلابات ناشی از تئوری های تضاد نمونه هایی از دوره انتقال می باشد. در دوره انتقال به دلیل تعارض ها و تناقضاتی که کودکان و نوجوانان در تکوین شکل گیری شخصیت خود با آن رشد می کنند؛ کجروی، هنجار شکنی و ارتکاب مطلق جرایم رشد فزاینده ای خواهند داشت. این کجروی ها می توانند در جرایم خرد مانند سرقت ساده یا در جرایم سنگین و مهم مانند آشوب و اغتشاش نمود پیدا کند. دوره انتقال می تواند بطور طبیعی یا بطور تصنعی ایجاد شود. عواملی که موجب تسریع فرایند دوره انتقال بطور طبیعی یا ایجاد آن بطور تصنعی می شود جرایم حاکمیت، چالش های سبک زندگی، یادگیری اجتماعی و رسانه های داخلی و خارجی هستند. در این پژوهش با روش تحلیلی-توصیفی و با استفاده از ابزار کتابخانه ای سعی در ارائه راهبردهای سیاست جنائی پیشگیری از بروز جرایم در این دوره داریم. واژگان کلیدی: دوره انتقال، سیاست جنائی، بزهکاری، کودکان و نوجوانان

^۱ دانشجوی کارشناسی ارشد حقوق کیفری اطفال و نوجوانان، گروه حقوق دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران. (نویسنده مسئول) halilisaeed@gmail.com

^۲ دانشجوی دکتری حقوق جزا و جرم شناسی، گروه حقوق، واحد امارات متحده عربی، دانشگاه آزاد اسلامی، دوی، امارات متحده عربی. Smkian2024@gmail.com

^۳ استادیار حقوق جنایی و جرم شناسی، گروه حقوق، پژوهشکده تحقیق و توسعه علوم انسانی، تهران، ایران. Mehrdad.rayejian@gmail.com

دوره انتقال به عنوان یک مفهوم جامعه‌شناختی، در حقیقت سیر تغییرات اجتماعی و فرهنگی در جوامع را تبیین می‌کند. این مفهوم دارای ویژگی‌هایی است که اگر بخواهیم در یک جمله ساده ماهیت آن را بیان کنیم می‌توان گفت: «انزجار از فرهنگ و جامعه خودی و گرایش به فرهنگ و جامعه‌ای که برای فرد مطلوبیت دارد». این گرایش و چرخش سبب تغییرات اجتماعی و فرهنگی عمیقی در سطح جامعه خواهد شد که بسته به شرایط جامعه بومی که فرد در آن زندگی می‌کند، دارای بازه‌های زمانی متفاوت است. سیر دوره انتقال و تغییرات ناشی از آن می‌تواند موجب تعارض و تناقض شخص با موجودیت خویش و جامعه خود شود و زمینه کجروی و افزایش ارتکاب انواع جرایم (بطور مطلق) در شخصی که در این سیر قرار دارد، پدید آید. مهمترین سیل و جامعه هدفی که این پدیده جرم‌زا در معرض آن قرار دارد کودکان و نوجوانان هستند. مسئله اصلی این پژوهش پاسخ به این سؤال است که مبنای علل افزایش جرم در دوره انتقال چیست و چه راهبردهایی برای کنترل و کاهش میزان جرایم ارتكابی در این بازه زمانی می‌توان یافت و پیشنهاد داد؟ در این تحقیق ضمن تبیین مفهوم دوره انتقال، با اتکاء به حقایق موجود در جامعه ایرانی و ریشه‌یابی علت‌شناسانه و استناد به تحقیقات میدانی موجود توسط پژوهشگران پیشین در حوزه جرم‌شناسی و جامعه‌شناسی جنائی و با کمک گرفتن از روش تحلیلی-توصیفی و استفاده از ابزار کتابخانه‌ای به بیان راهکار در حل چالش موجود می‌پردازیم.

۲- مفهوم نظریه دوره انتقال :

در جهان مدرن امروز تغییرات اجتماعی و فرهنگی امری اجتناب‌ناپذیر است. این تغییرات اجتماعی و فرهنگی یکی از مهمترین ارکان شکل‌گیری دوره انتقال است. برای شناخت ملموس از دوره انتقال تغییرات فرهنگی و اجتماعی دوره مدرنیته در کشورهای مختلف جهان مصداق مناسبی است که در جامعه‌شناسی به عنوان یک نظریه قابل اتکاء تبیین شده است. با توجه به نظریات دورکیم، با شکل‌گیری مدرنیزاسیون همه عناصر نظم و نسق دهنده سنت دچار گسست می‌شود و قابلیت ایجاد انسجام فرد و جامعه را از دست می‌دهد. بر این اساس امکان قرار گرفتن در یک قاب برای مدرنیته و سنت وجود ندارد و اگر چنین حالتی پدید آید، کاملاً گذرا و ناپایدار می‌باشد. اما در مورد کشورهای جهان سوم وضعیت متفاوت است. به این مفهوم که عناصر و مؤلفه‌های سنت دارای کاربرد در جامعه است و با وجود تناقضات اساسی موجودیت آن تداوم می‌یابد. (تبریزی؛ سلیمانی، ۱۳۸۹، ص ۳۰) از منظر جامعه‌شناسی جنائی: «افزایش شهرنشینی، مهاجرت، کم‌رنگ شدن اعتقادات دینی، تعارض بین هنجارها و ارزش‌های سنتی و مدرن، افزایش جمعیت و کم‌توجهی افراد به همدیگر، توقعات و آرزوهای نامحدود و امکانات محدود از جمله عوامل مهم و تاثیرگذار بر میزان جرائم می‌باشد». (تبریزی؛ سلیمانی، ۱۳۸۹، ص ۲۹) برای تبیین بهتر دوره انتقال مورد دیگری که می‌تواند از مصادیق این دوره باشد و به آن اشاره کرد «جهانی‌سازی» است. یافته‌های محققان پژوهش‌های میدانی مؤید افزایش کجروی و جرم در پدیده جهانی‌سازی فرهنگی و اجتماعی است. پژوهشگران میدانی به این نتیجه رسیده‌اند که: «در مطالعات میدانی بخش کوچکی - اندکی بیش از یک سوم - از جامعه آماری در حد متوسط و بالا در معرض فرایندهای جهانی شدن (رسانه‌ها و ارتباطات جهانی) قرار دارند. اما گرایش به ارزش‌های جهانی در حد بالایی است. در این رابطه پاسخگویان به دو بعد از ارزش‌های جهانی که حاوی ارزش‌های نسبتاً عام‌تری، مثل اقتصاد بازار و آزادی‌های مدنی و حقوق شهروندی، هستند (فرهنگ داوس و کلوب دانشگاهی) گرایش بیشتری

دارند تا به جنبه های خاص تر آن که معرف سبک زندگی روزمره غربی است (مک ورلد). در ارتباط با کجروی فرهنگی، گرایش بیش از نیمی از پاسخگویان در حد متوسط تا زیاد بود. همچنین در پژوهش های میدانی پیشین یافته ها نشان داد، کسانی که بیشتر در معرض فرایندهای جهانی شدن قرار داشتند، گرایش بیشتری به ارزش های جهانی، و در نتیجه، گرایش بیشتری به کجروی های فرهنگی داشتند. متغیر مهم پایگاه اقتصادی - اجتماعی خانواده در جهت مثبت و متغیر مهم دینداری خانواده، در جهت منفی با ارزش های جهانی و کجروی فرهنگی رابطه داشتند. نکته دیگری که شایسته تأمل است این است که با آنکه نسبت پاسخگویانی که در حد متوسط و بالا در معرض فرایندهای جهانی شدن قرار داشتند کم است، میزان گرایش به ارزشهای جهانی و تاحدودی کجروی فرهنگی در بین آنان نسبتاً بالا است» (سراج زاده، ۱۳۸۹، ص ۶۵) در بررسی نظریه های «مدرنیسم» و «جهانی سازی» که هر یک به نوعی یک «دوره انتقال» محسوب می شود؛ رکن اصلی انتقال از یک فرهنگ، جامعه و سبک زندگی مشخص، به فرهنگ، جامعه و سبک زندگی دیگر است که پژوهشگران این روند را همراه با افزایش نرخ ارتکاب جرم می دانند.

دوره انتقال دوره‌ای که جامعه تیپ خودش را در همه ابعاد آن عوض می کند. از خصوصیات دوره انتقال موارد ذیل است:

- ۱- شخصیت زدایی و بیگانه شدن با خویش و سست شدن پیوندهای گوناگونی که جامعه را با گذشته پیوند می دهد مانند سنت ها، رسوم، اصول، مبانی اعتقادی، مبانی اخلاقی و سقوط همه ارزش های اخلاقی، یک سراسیمگی و آوارگی معنوی.
- ۲- پدیده خود بدی: یعنی بد آمدن انسان از هر چه مربوط به خودش است، احساس بیزاری است از هر چه به ما منسوب است.
- ۳- دیگر پرستی: خودبدی به غیر پرستی منجر می شود مانند ظهور مدپرستی در جامعه. ۴- عجز انتقاد از فرهنگ جایگزین.
- ۵- مهمتر از موارد فوق افزایش مطلق جرم و جنایت در دوره انتقال زیاد می شود. (شریعتی، ۱۳۹۴، ص ۴۵ اُلی ۴۹)

لئونید لویتین، دانشمندی که با دوره انتقالی سر و کار دارد، می نویسد: «آنها معمولاً واژه های دوره انتقالی را به خوبی درک می کنند و فکر می کنند که این امر بین گذشته و آینده است. در ظهور دوره گذار، گذشته - علت، آینده - به عنوان یک قصد ظاهر می شود. بنابراین "دوره انتقالی" به معنای "حد وسط" است. در حقیقت، دوره انتقالی فرآیند پیچیده انتقال تکامل کشورها از یک مرحله به مرحله دیگر است. دوره انتقال یک قانون عادی است که کشورها باید از همان ابتدا به مرحله بعدی خود بکار گیرند. انتقال از یک مرحله اقتصادی - اجتماعی به مرحله دیگر یک قانون کلی است، اما مراحل انتقال به این مراحل با یکدیگر متفاوت است. شیوع این پدیده نیاز به حرکت به مرحله جدید در نتیجه عدم تحقق کامل تأمین خواسته های توسعه است. از این نظر، جهت اصلی در دوره انتقالی "بازگشت" نیست، بلکه "جلو"، افزایش از پایین به بالا یا سطح بالاتر از توسعه نسبت به قبل است. تلاش های مختلف برای نجات رژیم قدیمی، خونریزی و فجایع مختلفی که ملت با آن روبرو شده اند (صرف نظر از درجاتی که رخ می دهد) روند اصلی دوره انتقالی هنوزیدون تغییر یابی هلنده است. دوره علمی که دوره انتقالی را بررسی می کند "ترانزیولوژی" نامیده می شود و از کلمه لاتین "transitus" - "انتقال" گرفته شده است. در ترانزیولوژی، دوره انتقالی به عنوان بخشی از زندگی اجتماعی، مرحله رشد اجتماعی، محتوای اصلی آن - مدرنیسمیون، تجدید جنبه های اقتصادی، سیاسی و معنوی جامعه تعریف می شود. بالاترین نقطه این دوره دستیابی به رشد اقتصادی پایدار و همچنین ایجاد ثبات در ساختارهای سیاسی و اجتماعی کشور است. با این حال، پاسخ به این سوال که این "نوسازی" چه معیار اندازه ای باید داشته باشد، ضروری است؟ در واقع، "زمان" فقط یک روند پیش رونده و متحرک است. اگر این مورد باشد، چه زمانی انتقال انجام می شود؟ آیا

1 "transitology"

ملاکی برای کامل بودن وجود دارد یا اینکه یک فرآیند مداوم به عنوان "زمان" است؟ در واقع، در تفسیر ما از دوره انتقالی، ما از آن به عنوان یک دوره ضروری برای تبدیل از یک رژیم اقتصادی اجتماعی به رژیم دیگر یاد کردیم و مطابق با ایده مفهومی ما، این یک روند تدریجی است که پس از یک دوره زمانی مشخص به پایان می‌رسد و جامعه در مرحله بالاتر از رشد زندگی خود را آغاز می‌کند. ما باید این روند را به وضوح درک و تصور کنیم. در غیر این صورت، بشریت با تجربه این روند زندگی می‌کند و نتیجه‌گیری غلطی وجود خواهد داشت که این یک روند بی‌پایان است. از نظر ما، مدت "دوره انتقالی" یا دقیق‌تر "مرحله متوسط" که برای حرکت از آن ضروری است یک نظم سیاسی اجتماعی و اقتصادی به نظم بعدی، با ظهور یک سیستم اقتصادی اجتماعی، سیاسی جدید و روند توسعه پایدار پایان می‌یابد. ایده مفهومی در اینجا این است که بشریت فقط از طریق "دوره گذار" زندگی نمی‌کند، بلکه همانطور که آغاز آن را دارد، "پایان" خود را نیز دارد. این "پایان" درجات پیشرفت را نشان می‌دهد و تشخیص یک رژیم از رژیم دیگر را امکان‌پذیر می‌کند. پایان دوره انتقالی با شرایط عادی کار سیستم جدید به پایان می‌رسد. در این شرایط، عملکرد پایدار سازوکارهای سیستم اقتصادی اجتماعی، اقتصادی جدید در حوزه‌های مختلف آن زمان، در سطح نیازها و سطوح توسعه، آزاد خواهد شد. به عبارت دقیق‌تر، از نظر زمان، روند توسعه پایدار در زندگی دولت رخ می‌دهد.» (Salimov, 2020. P:12)

در دوره انتقال که مصادیق آن مدرنیسم و جهانی‌سازی و... است؛ با اعضای جامعه‌ای روبرو هستیم که در بحران و سردرگمی به سر می‌برند و کوشش دارند خود را با مؤلفه‌های دنیای مدرن سازگار کرده و در عین حال هنجارهای سنتی خویش را حفظ کنند. این بخش از جامعه که بخش کودکان و نوجوانان آن مستعدتر هستند این امکان را ندارند مانند پیشینیان خود از سنت تبعیت کنند و به نوعی می‌توان گفت «فردگرایی مدرن» را پذیرا شده‌اند. همین موضوع آنها را در مقابل سنت قرار می‌دهد. در این صورت فشارهای زیادی بر وی تحمیل می‌شود و مبتلا به سرخوردگی می‌شود. براین اساس در بعد کلان آن می‌شود از نظریه «بی‌سازمانی اجتماعی» بهره برد. این نظریه بر مبنای فرم «مستقیم کنترل غیررسمی» یا «تربخشی جمعی» تمرکز دارد. یعنی امکان دخالت موثر در هنجارهای جامعه و نظارت اعضای جامعه بر تثبیت نظم عمومی. در این نظریه مفروض این است که اگر مکانیسم‌های مکمل با خدشه مواجه شود، جامعه فاقد امکان کنترل بزه خواهد بود. (محسنی تبریزی؛ سلیمانی، ۱۳۸۹، ص ۳۰) همین کاهش شدت همبستگی و کنترل غیررسمی، زمینه شکل‌گیری خرده فرهنگ‌ها، کجروی و انحراف را فراهم می‌آورد و موجب افزایش نرخ ارتکاب جرم در جامعه خواهد شد و وظیفه اصلی پیش‌گیری، پیشگیری از این تعارض و تناقضات ناشی از مدرنیسم، جهانی‌سازی، خودباختگی فرهنگی، شخصیت‌زدایی و... و به تبع آن از میان برداشتن زمینه‌های شکل‌گیری خرده فرهنگ‌ها، کجروی و انحراف است. تبیین عوامل جرم‌زایی که در فوق به آن اشاره کردیم، در کنار علت‌شناسی شکل‌گیری پدیده دوره انتقال در گستره فوق‌الذکر، می‌تواند راهنمای مناسبی جهت برنامه‌ریزی در حوزه پیش‌گیری باشد.

۳- علل افزایش میزان ارتکاب جرایم در دوره انتقال :

علل افزایش میزان ارتکاب جرایم در دوره انتقال عملکرد دولت مجرم، نظریه پنجره شکسته، سبک زندگی و یادگیری اجتماعی می‌باشد که در این بحث هر یک را توضیح می‌دهیم :

۳-۱ نقش حکمرانان در افزایش جرم در دوره انتقال

از علل افزایش میزان ارتکاب جرایم در دوره انتقال ضعف‌ها و کاستی‌های حاکمیتی است. اگر عملکرد دولت و حاکمیت در مسیری باشد که جامعه و بطور مشخص در کودکان و نوجوانان احساس سرخوردگی ضعف اعتماد به نفس در سطح ملی و عدم خودباوری نهادینه شود، قطعاً شاهد رفتارهای پرخطرانه و هنجارشکنانه و ایجاد مسیر دوره انتقال و گسست فرهنگی و اجتماعی در نسل جوان در آنها خواهیم بود. در این مبحث به تبیین کجروی دولتها و نقش آن در شکل‌گیری دوره انتقال می‌پردازیم.

۱-۱-۳ ایجاد حس سرخوردگی در کودکان و نوجوانان

همانطور که پیش‌تر توضیح دادیم دوره انتقال حاصل سرخوردگی و سردرگمی نسل یک جامعه از فرهنگ و تمدن خودی و بومی و گرایش به فرهنگ و تمدن دیگر است. از جمله مواردی که این روند را سرعت می‌دهد، القای اندیشه «ما نمی‌توانیم» و از بین بردن اعتماد بنفس یک ملت است. اظهارات مسئولان در این خصوص یکی از مصادیق این چالش است. اظهار نظر برخی مسئولان می‌تواند زمینه را برای شکل‌گیری چنین احساسی فراهم نماید. برای نمونه اظهار نظر «ما به جز پخت آبگوشت بزباش و قورمه سبزی در هیچ تکنولوژی صنعتی نسبت به جهان برتری نداریم.»^۲ درحالی‌که امروز کشور ایران در زمینه تکنولوژی هسته‌ای، نانو تکنولوژی، دانش پزشکی و... پیشرفت‌های قابل ملاحظه‌ای در سطح منطقه و جهان داریم. مورد دیگر که قابل اشاره است اظهار نظر «آیا شما فکر کرده‌اید که آمریکا که با یک بمبش می‌تواند تمام سیستم‌های نظامی ما را از کار بیندازد، از سیستم نظامی ما می‌ترسد؟» از سوی مسئول بلند پایه موجب ایجاد حس سرخوردگی و ضعف شخصیتی در کودکان و نوجوانان می‌شود.^۳ این درحالی‌است که توان نظامی ایران و پیشرفت نظامی این کشور در ۴ دهه اخیر به ادعان مقامات کشورهای مختلف جهان چشمگیر بوده است. چنین اظهارنظرهایی و تأکید بر ناتوان بودن از سوی مسئولانی که باید بابت عملکردشان مطابق قانون اساسی در پیشگاه ملت، رهبری و مجلس پاسخگو باشند؛ منجر به ضعف اندیشه و اعتماد به نفس ملی در کودکان و نوجوانان و انزجار از محیط و کشوری که در آن زندگی می‌کنند، خواهد شد و این دقیقاً زمینه دوره انتقال و پدیده «ازخودبدایی» را تقویت کرده و گرایش به جستجو برای تمدن و فرهنگ برتر را تقویت می‌کند.

۱-۲-۳ سیاستگذاری غلط در توزیع ثروت

رویکرد و این توزیع ناعادلانه ثروت و اقتصاد رانتهی که در سنین رشد کودکان و نوجوانان و در مقطعی که وارد فعالیت اقتصادی و اشتغال می‌شوند، موجب می‌شود که این احساس در فرد تقویت شود که در عدالت اجتماعی در جامعه اش با خدشه شدید مواجه شده است. در چنین شرایطی فرد به سمت ویژگی‌های دوره انتقال سوق پیدا می‌کند. حقوقدانان معتقدند: «موجه سازی حقوق رقابت که بیشتر به برقراری ارزش‌های دفاع اجتماعی و توزیع آن می‌انديشد بر مبنای عدالت توزیعی نامقبول نخواهد بود در این چارچوب حقوق رقابت دارای ویژگی‌های زیر است: ۱- هیئت عمومی دارد یعنی اهداف آن مربوط به نفع عمومی، رفاه و خیر جامعه است. ۲- در پی ایجاد یک اقتصاد دولتی یا سوسیالیستی نیست بلکه رویکردی حمایتی و تکمیلی برای بر طرف کردن نقایص بازار آزاد و تضمین رقابت آزادانه محسوب می‌شود (باقری، ۱۳۸۸، ص ۶۹)

^۲ <http://www.jahannews.com/analysis/۳۹۰۴۸۶/۱۳۹۳/۸/۱۹>

^۳ <https://www.dw.com/fa-ir/۱۳۹۲/۹/۱۲>

۳-۱-۳ وجود فساد اقتصادی در دستگاه حاکمیتی

مفاسد اقتصادی جنبه فراملی داشته، به لحاظ آسیب‌های اخلاقی که در زندگی مردم ایجاد می‌کنند موجب ایراد خسارت‌های جبران‌ناپذیری به روابط مالی مردم با همدیگر و مردم با دولت می‌شوند به بنای حکومت نیز لطمه وارد می‌کنند. (شریعتی؛ عبدالحسینی، ۱۳۹۶، ص ۱) برخوردار عوام فریبانه و با موضوع مفاسد اقتصادی و وام گرفتن فرهنگ حذف رقیبان با اتهام زنی در عرصه انتخابات برای تصدی پست‌های سیاسی از فرهنگ لیبرال در ایران آسیب‌های شدیدی در ذهن نوجوانان ایجاد می‌نماید. مهمترین سؤالی که ذهن نوجوانان در جامعه را به خود مشغول می‌کند این است که جایگاه جامعه‌ای که در آن زندگی می‌کنم در جهان کجاست و این جامعه چه ویژگی‌هایی دارد؟ اگر تصور ذهنی اعضای جامعه و به تبع آن کودکان و نوجوانان این باشد که فضایی که در آن زندگی می‌کنیم یک جامعه از هم گسیخته و ولنگار است که در آن وقوع جرم و خصوصاً جرایم حوزه مفاسد اقتصادی امکانپذیر است و به آن رسیدگی نمی‌شود؛ در چنین شرایطی زمینه‌انزجار از فرهنگ خودی و جستجو برای فرهنگ و اجتماع مطلوب جایگزین فراهم می‌گردد. این شرایط نا به سامان با نظریه «پنجره شکسته» نیز مطابقت دارد و جنبه علمی آن با محوریت احساس نا به سامانی که در برخورد با قانون شکنان «یقه سفید» به وجود می‌آیند موجب تقویت فرآیند دوره انتقال می‌شود. بدین معنا که کودک و نوجوانی که در این شرایط اجتماعی زندگی می‌کند، به این می‌اندیشد که هنجار و ضد هنجار، ارزش و ضد ارزش فقط برای طبقه فرودست بوده و طبقات صاحب قدرت و ثروت در جامعه‌ها و فرای قانون هستند.

۳-۲ نقش نظریه پنجره شکسته در افزایش جرم در دوره انتقال

در شرایطی که در «دوره انتقال» خرده فرهنگ‌ها شکل می‌گیرد و میزان گرایش به کجروی اجتماعی و فرهنگی افزایش پیدا می‌کند و حتی ممکن است سبب بروز «عصبیت» در میان خرده فرهنگ‌ها شود؛ عدم توجه به مقوله نظم اجتماعی و ایجاد تمدن شهری و شرایط مناسب برای جذب خرده فرهنگ‌ها و نفی پدیده «از خود بدآیی» در دوران انتقال می‌تواند موجبات افزایش نابهنجاری، کجروی، ارتکاب انواع هنجارشکنی و جرایم با زمینه تخصصی با فرهنگ غالب را پدید آورد.

در بین نظریه‌های گوناگون در این خصوص، «نظریه پنجره شکسته» اهمیت ویژه‌ای دارد، بر مبنای نظریه فوق عدم توجه به بزه و کجروی‌های کوچک می‌تواند زمینه‌های ظهور بزهکاری و نابهنجاری‌های بالاتری را پدید آورد. (موسوی سرحدی، ۱۳۹۵، ص ۶) در واقع، این نظریه در جرم‌شناسی و بیانگر میزان اختلال در محیط زندگی و تأثیر آن بر افزایش بزهکاری و اعمال ضد هنجارهای جامعه است. در حقیقت رسیدگی به محیط زندگی اجتماعی در شرایط مطلوب امکان دارد از بزهکاری بیشتر و همچنین از ارتکاب بزه‌های سنگین‌تر پیشگیری کند. (استوتزل، ۱۳۶۴، ص ۸۳) عدم توجه به تمدن‌سازی، انضباط شهری و سبک زندگی مطلوب و جذاب توسط تدوین‌کنندگان سیاست جنائی؛ روند گرایش به بی‌نظمی، کجروی، هنجارشکنی و در نهایت ارتکاب جرم را تسریع می‌کند. جامعه‌ای که نابسامان و بی‌نظم بوده و سبک زندگی هیچ جذابیتی برای افراد جامعه علی‌الخصوص کودکان و نوجوان نداشته باشد؛ موجب سرخوردگی و انزجار این نسل از محیط زندگی خواهد شد و همچنین این مسئله موجبات جذب افراد جامعه و بطور مشخص نسل جوان در فرهنگ و تمدن بیگانه علی

سر کمونیسسم و لیبرالیسم در قرن بیستم به عین مشاهده و احساس کرد که تجربه شده است. نخبگان جامعه در چرخه دوره انتقال قطعاً به سمت فرهنگ غالب رفته و جرم شناسان شاهد بروز چالش‌های تضاد فرهنگی و گرایش به ساختار شکنی خواهند بود. گسستن رشته‌های پیوند فرهنگی، اجتماعی، مذهبی و ... کودکان و نوجوانان زمینه را برای کجروی و شکستن هنجارها در سطوح مختلف ارتکاب جرم آماده می‌کند و این امر انکارناپذیر است.

حقایق میدانی نیز این موضوع که سبک زندگی و مدپرستی در فرهنگ بیگانه موجب تقویت از خودبدایی و دیگر پرستی می‌شود را تأیید می‌کنند. یکی از این حقایق موجود گرایش به شیطان پرستی است که فرهنگ بلوک غرب در ایران به ارمغان آورده است. تحقیقات میدانی بیان می‌کند «گرایش به شیطان پرستی و اشاعه آن، به دلیل در پی داشتن آسیب‌های اجتماعی و فرهنگی گوناگون، یک تهدید جدی برای جوامع بشری محسوب می‌گردد. تحقیقات به عمل آمده مبین این است که در اکثر کشورها، شیطان پرستان به صورت فرقه‌ای، سازمان یافته و یا گروهی فعالیت می‌کنند که این شیوه از فعالیت، زمینه را برای ارتکاب بسیاری از جرائم فراهم می‌نماید. این تحقیق با هدف بررسی جرم‌شناختی گرایش به شیطان پرستی و ارتکاب جرم در بین جوانان (دانش‌آموزان) در شهرستان شهرکرد در سال ۱۳۹۲ با حجم نمونه ۱۰۰ نفری که بصورت تصادفی انتخاب شدند به روش پیمایشی و بر مبنای نظریات جرم‌شناختی انجام گردیده است. نتایج حاکی از آن است شیطان پرستی به خودی خود عنوان مجرمانه ندارد مگر اینکه از جهت شرعی در قالب ارتداد، مطرح شود یا از جهت قانونی همراه با رفتارهای دیگری مانند توهین به مقدسات یا تبلیغ بر ضد نظام باشد که می‌تواند وصف مجرمانه پیدا کند از جهت جرم‌شناختی یافته‌ها نشان می‌دهد که گرایش به شیطان پرستی، زمینه ساز مصرف مواد مخدر و مشروبات الکلی، امکان ارتکاب جرائم منافی عفت، موجب ارتکاب جرائم علیه اموال می‌شود.» (شکری حیدری؛ رئیسی سرتشنیزی، ۱۳۹۳، ص ۱۹) این پدیده با نظریه اثبات شده یادگیری اجتماعی در گروه هم‌سالان اطفال و نوجوانان بسط و گسترش پیدا می‌کند.

۳-۴ نقش نظریه یادگیری اجتماعی در افزایش جرم در دوره انتقال

یادگیری، مبنای رفتار انسان است. بیشتر رفتار انسان در جامعه نتیجه یادگیری است. اعضای جامعه از روش یادگیری در محیط جامعه خود دارای کنش و واکنش هستند. (آریان‌پور؛ عباس، ص ۱۲۹ و ۱۱۹) علاوه بر ملاحظه عملکرد، یادگیری هم محقق می‌شود از مسیر ملاحظه جزا و واکنش اجتماعی به یک سیر مشخص. زمانی که یک عملکرد مشخص است جزای آن به صورت منظم آن را به عموماً ابقاء شود؛ اگر یک عملکرد مشخص است که به‌طور مستمر مجازات می‌شود به احتمال قوی پرهیز کند. به صورت عام، تئوری یادگیری اجتماعی در سه دسته خلاصه می‌شوند:

۱) شرطی‌سازی کلاسیک؛ طبق این نظریه یادگیری بر اساس شرطی‌شدن نسبت به محرک‌های اجتماعی صورت می‌گیرد؛ یعنی تکرار یک محرک و پاسخ‌هایی چون ترس، خشم، نفرت، محبت و ... نسبت به آن محرک، باعث می‌شود در صورت ایجاد مجدد آن محرک، همین پاسخ‌ها صادر شود. (آذربایجانی و دیگران، ۱۳۸۷، ص ۱۴۷)

۲) شرطی‌سازی کنشی^۷؛ امکان دارد کودکی را ملاحظه کنیم که به طور یقین از مدافع یا منتقد سیاستمداران باشد، یا کودکی دیگر بطور قاطع خودرویی را بهتر از خودروی دیگر بداند. بنابراین روشن می‌شود که وی از روی منطق مطلبی را بیان نمی‌کند، بلکه از خانواده خویش مطالبی را شنیده و بیان کرده که با تشویق خانواده، در بیان آن اصرار می‌ورزد. این فرآیند در نوجوانان بیشتر مشاهده می‌شود؛ چون با تنبیه و تشویق در آن مؤثر است، این سیر در بزرگسالان نیز قابل مشاهده است، اما شناخت این فرآیند در مورد آنها سخت‌تر است. مثلاً شخصی که بدون اطلاع دقیق رشته تحصیلی را بهتر از رشته دیگر می‌داند. (همان، ص ۱۴۸)

۳) نظریه یادگیری اجتماعی - شناختی؛ این نظریه، یکی از انواع تبیین یادگیری است، که به وسیله آلبرت بندورا^۸ (۱۹۲۵) روان‌شناس نامدار کانادایی در حوزه روان‌شناسی اجتماعی در قرن بیستم در سال‌های ۶۹-۱۹۶۵ مطرح گردید. این نظریه به نام‌های یادگیری مشاهده‌ای و نظریه سرمشق‌گیری هم نامیده شده است. (آقایوسفی و دیگران؛ ۱۳۸۶، ص ۲۴۰-۲۳۹) بنا به این نظریه، یادگیری از راه مشاهده^۹، تقلید^{۱۰} و الگوبرداری^{۱۱} انجام می‌شود و به عامل تقویتی نیازی ندارد.^{۱۲} کودک و نوجوانی که یاد می‌گیرد، براساس مشاهده و تقلید، به طور ناخودآگاه فرهنگ و سبک زندگی در وی نهادینه شده و این امر می‌تواند پیامدهای خسارت باری را در پی داشته باشد. مد پرستی و شیوع فرهنگ بیگانه یکی از مصادیق تقلید کورکورانه در جامعه است.

۳-۵ نقش رسانه ها در افزایش جرم در دوره انتقال

از مهمترین عناصر تأثیرگذار بر فرهنگ عمومی جامعه نقش رسانه است. این عنصر مهم در روند چرخش فرهنگی و اجتماعی در دوره انتقال یا نفی آن اثر گذار است. نکته ای که بر اهمیت موضوع می‌افزاید این است که از یک طرف امروز در عصر آزاد ارتباطات و گردش آزاد اطلاعات زندگی می‌کنیم و از طرف دیگر در کشور ایران به دلیل تنازع و تخاصم با بلوک غرب و دول استعمارگر، فرهنگ و معقوله دوره انتقال متأثر از رسانه و در متن یک جنگ فرهنگی مابین بلوک غرب و فرهنگ سنتی و بومی ایرانی- اسلامی است. این عنصر مؤثر در دوره انتقال در دو بعد رسانه‌ها داخلی و خارجی قابل بررسی است که در ذیل به تحلیل آن می‌پردازیم:

۳-۵-۱ نقش رسانه های داخلی در افزایش جرم در دوره انتقال

بی‌اعتمادی آحاد جامعه به رسانه ملی به رسانه ملی و سایر رسانه های خارجی و پدیده سانسور واقعیات در عصر ارتباطات، از عواملی است که موجب افزایش بی‌اعتمادی نخبگان، افکار عمومی و به تبع آن اطفال و نوجوانان و بالا رفتن ضریب نفوذ رسانه های بیگانه و علی‌الخصوص رسانه های فارسی زبان می‌شود. تحقیقات و حقایق میدانی در این خصوص این حقیقت را تأیید می‌کنند. پیرامون این موضوع به یکی از تحقیقات در این حوزه اشاره می‌کنیم:

⁷ Operant Conditioning

⁸- Albert Bandura.

⁹ Observation

¹⁰ Imitation

¹¹ Modeling

¹²- www. Pajooch . ir

« این تحقیق با هدف بررسی تاثیر عملکرد خبری رسانه ملی در گرایش کارشناسان ارتباطات به رسانه های خارجی (بی بی سی و صدای آمریکا) در انتخابات دهم ریاست جمهوری انجام گرفته است. روش این تحقیق پیمایشی و ابزار اندازه گیری پرسشنامه بوده است و جامعه آماری شامل کلیه اساتید و کارشناسان علوم ارتباطات دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز و علوم تحقیقات و دانشگاه علامه طباطبایی است که تعداد آنها ۸۴ نفر و همچنین سردبیران یا یکی از دبیران روزنامه های در حال چاپ تهران شامل ۳۳ نفر بوده است. کل جامعه آماری ما در این پژوهش ۱۱۷ نفر است. در این پژوهش به دلیل اینکه جامعه آماری کم بود، پرسشنامه تحقیق به صورت تمام شمار بین جامعه آماری از طریق ای میل یا دستی توزیع شد. از بین ۱۱۷ نفر جامعه آماری، ۸۶ نفر به پرسشنامه ها پاسخ دادند که به عنوان جامعه در دسترس مورد سنجش قرار گرفت. مهم ترین سوال های مطرح شده در این تحقیق به شرح زیر است: آیا میان رویه جانبداری در اخبار و شفاف نبودن اخبار و اطلاعات رسانه ملی و افزایش بی اعتمادی کارشناسان ارتباطات رابطه وجود دارد؟ آیا انعکاس واقعیت در رسانه های خارجی یکی از دلایل اصلی افزایش اعتماد کارشناسان ارتباطات به شبکه های خارجی است؟^{۱۳} نتایج تحقیقات نشان داد که نخبگان به رسانه های خارجی در مقایسه با رسانه ملی اعتماد بیشتری داشتند. «^{۱۴} با عنایت به این حقیقت می توان دریافت که پدیده از خود بد آبی در دوره انتقال در صورت عدم توان لازم رسانه در جلب اعتماد عمومی و گرایش به رسانه ای بیگانه رقم خواهد خورد. در جامعه ای که اعتمادی به رسانه بومی نباشد و در بین نخبگان، افکار عمومی و علی الخصوص اطفال و نوجوانان به عنوان رسانه منعکس کننده خلاف واقعیات، سانسورچی، فاقد جذابیت و ... شناخته شود؛ ابزار فرهنگ در اختیار صاحبان فرهنگ بیگانه قرار می گیرد و ما شاهد تسریع فرایند از خود بد آبی و بیگانه پرستی و به کمال رسیدن سیر دوره انتقال و تغییرات اساسی فرهنگی و اجتماعی و گسست ساختار اجتماعی، فرهنگی، مذهبی و ... خواهیم بود.

۲-۵-۳ نقش رسانه های خارجی در افزایش جرم در دوره انتقال

رسانه از مهمترین عناصر تکوین فرهنگ غالب در افراد جامعه علی الخصوص کودکان و نوجوانان است. در جامعه ای که اعتماد لازم به رسانه داخلی و بومی نباشد، به محاق رفتن ابزار فرهنگ ساز امری بدیهی است. در چنین شرایطی مهمترین ابزار شکل گیری فرهنگ در دست صاحبان رسانه هایی است که به وسیله آن فرهنگ حاکم بر جامعه و آینده یک تمدن را رقم خواهند زد. به دلیل جنگ سرد بین جمهوری اسلامی ایران و بلوک غرب و وجود پدیده تهاجم فرهنگی، اسلام هراسی، نفرت پراکنی در رسانه های غربی، هالیوودی، شبکه های فارسی زبان ماهواره ای که حمایت مالی و خط مشی آن از سوی اسرائیل، انگلیس، آمریکا و عربستان سعودی تأمین می شود؛ عملاً شاهد تقویت پدیده «از خود بد آبی» و تسریع در سیر دوره انتقال خواهیم بود. بطور مشخص جریان رسانه ای مذکور در فوق، در شرایط غفلت و ایرادات اساسی رسانه های بومی؛ سعی در تکمیل و تسریع فرایند دوره انتقال دارند.

^{۱۳} گرانمایه پور، علی؛ نوروزپور، محمدرضا، نگاهی به نقش خبری رسانه ملی در گرایش کارشناسان ارتباطات به اخبار و گزارش های رسانه های خارجی در انتخابات دهم ریاست جمهوری، نشریه فرهنگ ارتباطات، ۱۳۹۰، دوره ۱، شماره ۱، ص ۱۶۹

^{۱۴} پیشین، ص ۱۹۱

نکته بسیار مهم و جالب توجه اینکه این کاتالیزور و تسریع گر جریان شکل گیری دوره انتقال و پدیده از خود بدآیی با دروغ، نفرت پراکنی و شبهه افکنی موجبات بروز هنجارشکنی را فراهم می آورد. شبهه افکنی و دروغ پردازی در مورد قرآن کریم، پیامبر اسلام (ص)، امامان شیعه و سایر مقدسات اسلامی، پر رنگ کردن کاستی ها و نقائص کشور و همچنین کم اهمیت و کم رنگ جلوه دادن پیشرفت های کشور اسباب سرخوردگی و از خود بیگانگی فرهنگی را در افراد جامعه و بطور مشخص در کودکان و نوجوانان فراهم می آورد. از طرفی پر رنگ نشان دادن نقاط مثبت سبک زندگی در بلوک غرب و سانسور کاستی ها و نواقص لایه های زندگی در تمدن لیبرال و بلوک غرب نیز در دستور کار این رسانه هاست. در چنین شرایطی دقیقاً دوره انتقال، از خود بیگانگی، سرخوردگی، دیگر پرستی، احساس تهی شدن در حوزه فرهنگی-اجتماعی و سبک زندگی و... به صورت کاملاً مصنوعی و هدفمند رخ می دهد و سیر دوره انتقال و تعارضات فرهنگ نهادینه شده در کودکان و نوجوانان با فرهنگ غالب شکل می گیرد. در چنین فضای غیرحقیقی و مجازی کودکان و نوجوانان در آستانه ورود به سن جوانی و سپس میانسالی، به فردی بیگانه با فرهنگ و جامعه خویش، سرخورده از ماهیت وجودی خود، فاقد قدرت و توان نقد و تحلیل نقاط مثبت و منفی بلوک فرهنگی غرب، فاقد توجه به داشته های فرهنگی، بومی، مذهبی و... جامعه خود؛ شروع به هنجار شکنی، ساختار شکنی و مخالفت با ارزشهای جامعه خود می نماید.

۳-۵-۳ نقش فضای مجازی در افزایش جرم در دوره انتقال

فضای مجازی با توجه به گسترش عصر ارتباطات در ایران ابزار غیرقابل کنترل است. سرور های غالب شبکه های اجتماعی در خارج از کشور است و برخی از این سرورها در کشورهایی مثل ایالات متحده آمریکا است که علناً بر قصد تغییر رژیم (سیاسی، اجتماعی و فرهنگی) ایران معترف بوده و آن را ابراز نموده اند. علاوه بر عدم امکان نظارت داخلی بر گرداندگان صفحاتی که به تخریب باورها و ارزش های مذهبی و ملی ایران می پردازند؛ آسیب نفرت پراکنی، دعوت به اغتشاش و آشوب، صفحات جنسی و... نیز بر مشکلات ناشی از آن باید اضافه کرد. این آسیب ها تاجائی است که برخی مصادیق آن تحت عنوان تروریسم مجازی قرار می گیرد.

تروریسم مجازی عبادت است از؛ «بهره گیری از اینترنت و شبکه های رایانه ای و امکاناتی که این شبکه ها پدید می آورند با هدف نابود ساختن ساختارهای زیربنایی یک جامعه مانند انرژی، حمل و نقل، فعالیت های دولتی و تأثیر گذاشتن بر یک دولت، شهروندان، گروه ها و...» بدین ترتیب تروریست ها با استفاده از رایانه ها می توانند در بین مردم ترس و وحشت ایجاد کرده و با از کار لنداختن امکانات فنی، ریلنه ها را که زندگی اقتصادی و اجتماعی و حتی فرهنگی و سیاسی مردم وابسته به آن است، در مقیاس وسیعی بر آن ها زیان رسانده و در سطح گسترده ای، جنگ رسانه ای و کشت و کشتار راه بیندازند. (سمیعی اصفهانی و همکاران، ۱۳۹۴، ص ۱۱۳) از مصادیق عینی رسانه ای در شبکه های فارسی زبان معاند جنبش «ری استارت» است. با تشویق یکی از این شبکه ها عده ای با استفاده از سنگ یا تفنگ های ساچمه ای به جان شیشه های بانک ها، مغازه ها و ایستگاه های اتوبوس افتاده و با شکستن شیشه یا آتش کشیدن درهای چند مسجد با فیلمبرداری از اعمال خود، آن را در فضای مجازی پخش می کردند.^{۱۵} لازم به توضیح است که بخشی از محتوای صفحات مجازی که مصداق تروریسم مجازی

¹⁵ <https://www.tasnimnews.com/fa/news/1546113/23/07/1396>

هستند، از سوی شبکه‌های فارسی زبان خارجی تولید و تدوین می‌گردد که برای چالش‌های آن باید چاره‌اندیشی شود.

۴- سیاست جنائی پیشگیری از ارتکاب جرایم کودکان و نوجوانان در دوره انتقال

در مباحث پیشین مبانی نظری، علل و آسیب‌های افزایش ارتکاب جرایم در «دوره انتقال» را شرح دادیم. در این مبحث پیشگیری از جرایمی که حاصل فرایند دوره انتقال است و راهبردهای آن را شرح بیان می‌کنیم.

۴-۱ فرابخشی بودن پیشگیری از جرم

پیشگیری از جرم با هم‌افزایی تمامی نهادها ممکن است. بنابراین، بند ۵ اصل ۱۵۶ پیشگیری از جرم را بر عهده دستگاه قضائی قرار داده است و انجام این مهم بدون همکاری سایر نهادها ممکن نیست چراکه ظرفیت‌های دستگاه قضائی دارای محدودیت‌هایی است. به هر حال، به هر حال به دلیل تعدد علل ارتکاب جرم قوه قضائیه به تنهایی قادر به پیشگیری از بزه نیست و نمی‌تواند نقش آموزش، رفع آسیب‌های اجتماعی و ... را ایفاء نماید و صلاحیت و توان کافی برای مداخله در این مورد را ندارد. بنابراین، قوه قضائیه فقط هماهنگ کننده و دارای نقش مدیریتی در پیشگیری از بزه است. بنابراین، این مقوله به همکاری همه نهادهای رسمی و جامعه‌ی احتیاج دارد. (لازرژ، کریستین، ۱۳۹۲، ص ۱۵۰)

۴-۲ فردمدار بودن پیشگیری از جرم

سیر پیشگیری از جرم با توجه به توسعه رهیافت‌های جرم‌شناسی حمایت از آماج بزه، به صورت مشخص به راهبردهای دارای ارتباط با پیشگیری فردمدار، منحصر نمی‌ماند، بلکه رهیافت‌های وضعیت مدار هم بسوی کاهش بسترهای ارتکاب جرم به کار می‌رود. مشخصاً در زمینه پیشگیری فردمدار مبانی و الزامات فرآیند تکوین شخصیت اطفال، تطبیق با هنجارها و یادگیری آن ممکن می‌شود؛ اما پیشگیری در بعد موقعیت مدار، اصولاً به دنبال ایجاد مانع، جلوگیری از دسترسی به آماج بزه، و ایجاد هزینه ارتکاب جرم و از بین بردن فرصت ارتکاب بزه می‌باشد. بر این اساس، با عنایت به اینکه احتمال کاهش جرم وجود دارد، ولی زمینه‌های شکل‌گیری اندیشه‌های بزهکارانه در اطفال باقی است. به این علت، در زمینه پیشگیری از جرم، بهره بردن از تدابیر فوق از صورتی خاص برخوردار است و اصولاً «اصل بر پیشگیری فردمدار» است (نیازپور، ۱۳۹۳، ص ۱۰۵).

۴-۳ دلایل اهمیت دوره انتقال اجتماعی در سیاست جنائی با محوریت پیشگیری از بزهکاری کودکان و

نوجوانان

در دوره انتقال اجتماعی شاهد تغییرات فرهنگی و اجتماعی و گرایش به فرهنگ بیگانه خواهیم بود. بنظر می‌رسد این گرایش در اثر ایرادات و اشکالات موجود در داخل کشور می‌باشد. مشکلات فرهنگی و مسائل اجتماعی مانند فقر و ناعادلانه بودن توزیع ثروت و عدم رفاه، عقب ماندگی، عدم عدالت اجتماعی، دین‌گریزی، عدم اشراف به فرهنگی غنی ایرانی و ... از این دسته است. این تنفر و پدیده از خود بدآیی موجب گسست کودکان و نوجوانان از جامعه و بروز جرایم در اثر تضاد با جامعه خویش می‌شود. با توجه دو ویژگی «فرابخشی بودن پیشگیری از جرم» و «فردمدار بودن پیشگیری از جرم» در پیشگیری، به دنبال این نکته هستیم که چگونه می‌توان با اصول حاکم بر پیشگیری چگونه می‌توانیم از بروز جرایم پیشگیری نماییم

. به نظر ما با اتخاذ رویکردهای صحیح مبنی بر رفع برخی عناصری که موجب ایجاد تنفر کودک و نوجوان از جامعه می شود از طریق ویژگی «فرابخشی بودن پیشگیری از جرم» و همچنین رویکرد آموزش محور به کودکان و نوجوانان در جهت ایجاد ذهنیت صحیح نسبت به نقاط مثبت و منفی موجب تنفر از فرهنگ خودی و ایجاد تضاد و تناقض در کودکان و نوجوانان با جامعه می شود از طریق مطمح نظر قرار دادن ویژگی «فردمدار بودن پیشگیری از جرم» می توان به پیشگیری صحیح و اتخاذ رویکرد درست نائل آمد .

۵- نتیجه‌گیری و جمع‌بندی :

دوره انتقال مفهومی است که با حقایقی که در متن این پژوهش به آنها اشاره کردیم، امری اجتناب‌ناپذیر است که در جامعه فاقد سیاست جنائی مناسب سیر طبیعی خود را طی می‌کند. اما عملکرد غلط و استراتژی نامناسب حاکمیت و مسئولان می‌تواند آن را تسریع کند و توسعه دهد یا حتی در مواردی دوره انتقال را بصورت تصنعی در جامعه رقم بزند. هدف از پیشگیری در کنار علت شناسی آسیب‌هاب ناشی از دوره انتقال و رفع آنها، کنترل ذهنی و روانی کودکان و نوجوانان و پیشگیری از ازخودباختگی، سرخوردگی، گسست اجتماعی و فرهنگی با ارزشهای جامعه‌ای است که آنها در آن زندگی می‌کنند. پیشگیری در دوره انتقال، تدابیر پیشگیرنده‌ای است که از شکل‌گیری «خرده فرهنگ‌های» بیگانه با جامعه ایرانی-اسلامی جلوگیری می‌کند. نادیده گرفتن این خرده فرهنگ‌ها در صورت عدم توجه به ابعاد مختلف نظریه «پنجره شکسته» و رفتارهای جرم‌زا مانند «برچسب زنی» به آنها ممکن است منجر به «عصبیت» در جامعه منجر شود، آن هم عصبیتی نه در راستای تقویت منافع ملی؛ بلکه عصبیتی که علیه امنیت و منافع ملی شکل می‌گیرد. در این صورت بروز تضادهای اجتماعی، اغتشاش و آشوب، آسیب به نظم عمومی و امنیت جامعه اجتناب‌ناپذیر است. این پدیده چالش‌آفرین می‌تولند با «یادگیری اجتماعی»، «دولت مجرم»، «ضعف رسانه‌های داخلی»، «اقدامات جرم‌زای رسانه‌های معاند»، «ضعف آموزش و پرورش» و ... تشدید شده و همانطور که پیشتر اشاره شده کودکان و نوجوانان را که در سیر تکامل شخصیتی هستند دچار «ازخوددایی» یا «دوره انتقال تصنعی» می‌نماید.

راهکارهای پیشنهادی :

- برای برون رفت از چالش‌های افزایش میزان جرایم در دوره انتقال راهکارهای ذیل را پیشنهاد می‌کنیم :
- ۱- لازم است برای معقوله آسیب‌شناسی رسانه‌های داخلی به جای سانسور خبری و تاکتیک‌های غلط رسانه‌ای، شفافیت خبری و سرعت در انتقال بدون جهت‌دهی اخبار در عصر ارتباطات و گردش کار اطلاعات.
 - ۲- پاسخ به شبهه افکنی، اسلام‌هراسی، ایجاد حس سرخوردگی در حوزه سیاسی، اقتصادی، مذهبی و ... محتوای رسانه‌های بیگانه‌علی‌الخصوص رسانه‌های فارسی‌زبان که از سوی کشورهای متخاصم حمایت مالی می‌شود.
 - ۳- اصلاح فرایند توزیع عادلانه ثروت در جامعه با اصلاح سیاست‌های کلان اقتصادی.
 - ۴- اصلاح و به روز کردن متون درسی آموزش و پرورش با رویکرد پیشگیری از آسیب‌های دوره انتقال.
 - ۵- رفع نابه‌سامانی‌های در حوزه شهرسازی و مؤلفه‌های تمدنی برای ایجاد رضایت در افراد جامعه‌علی‌الخصوص کودکان و نوجوانان با یک برنامه‌مدون و در سطح کلان و در اسناد بالادستی نظام حاکم.
 - ۶- اتخاذ تدابیر لازم برای ساماندهی مد و سبک زندگی.
 - ۷- لزوم پیگیری مجدانه دستگاه قضائی برای رسیدگی فوری به موضوع رانت و فساد و جرایم «یقه سفیدها».

۸- برای مقوله «تروریسم مجازی» که پیش تر به آن اشاره کردیم لازم است تا علیه تولید کنندگان و تدوین کنندگان مصادیق آن علیه باورها و ارزش های ملی-مذهبی ایرانیان ، علیه آنها اعلام جرم شده و این موضوع در دستور پیگیری دستگاه حاکمیتی قرار گیرد .

فهرست منابع :

کتب :

- آذربایجان، مسعود و دیگران؛ روان شناسی اجتماعی (بانگارش به منابع اسلامی)، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه و سمت، قم، ۱۳۸۷، چاپ سوم،
- آریان پور، منوچهر و عباس؛ فرهنگ انگلیسی به فارسی، تهران، جهان رایانه، تهران، چاپ ششم، ۱۳۸۵،
- استوتزل، ژان، روان شناسی اجتماعی، ترجمه علی محمدکاردان ، مؤسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران، تهران، ۱۳۶۴،
- آقاییوسفی، علیرضا و دیگران؛ روان شناسی عمومی، انتشارات دانشگاه پیام نور، تهران، چاپ اول، ۱۳۸۶،
- باکاک، رابرت؛ صورت بندی های فرهنگی جامعه مدرن، مهران مهاجر، انتشارات آگه، تهران، چاپ اول، ۱۳۸۶،
- پیترورسلی ، نظریه های جامعه شناسی نظم، مترجم سعید معیدفر، انتشارات جامعه شناسان، تهران، ۱۳۸۸،
- جندلی، منون، درآمد در پیشگیری از جرم . ترجمه: شهرام براهیمی . چاپ اول . تهران . انتشارات میزان ، ۱۳۹۳ ،
- حاج سید جوادی ، حسین ، پشت دیوار سفارتخانه ها ، انتشارات گروه پژوهشگران ایران ، ۱۳۸۳ ،
- دهخدا، علی اکبر، فرهنگ لغت دهخدا ، انتشارات ، تهران، ۱۳۷۷،
- رابرتسون، یان، درآمدی بر جامعه، ترجمه حسین بهروان، انتشارات آستان قدس رضوی، مشهد، ۱۳۷۲ ،
- رشادتی، جعفر، پیشگیری از جرم در قرآن، انتشارات دفتر تحقیقات کاربردی پلیس پیشگیری ناجا ، تهران ، ۱۳۸۷،
- رفیع پور، فرامرز؛ آناتومی جامعه، شرکت سهامی انتشار، تهران، چاپ پنجم، ۱۳۸۷،
- ساروخانی، باقر، دایره المعارف ها علوم اجتماعی، انتشارات کیهان، تهران، ۱۳۷۰ ،
- سلیمی، علی ، داوری، محمد؛ جامعه شناسی کجروی، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، تهران، ۱۳۸۷، چاپ چهارم،
- شریعتی ، علی ، ویژگی های قرون جدید ، انتشارات چاپخش ، ۱۳۹۴،
- عمید ، حسن، فرهنگ فارسی عمید، انتشارات اشجع، تهران، چاپ دوم (جلد اول و دوم) ، ۱۳۹۰ ،
- فکوهی، ناصر، قوم شناسی سیاسی، نشر نی، تهران ، ۱۳۸۰ ،
- گات فردسون ، دنیس سی؛ کوک ، فلیپ جی و چونگمین نا ، دانشنامه پیشگیری از جرم آکسفورد . به کوشش حمیدرضا نیکوکار . تهران . انتشارات میزان . چاپ اول ، ۱۳۹۴ ،
- لاگوست، ایو، جهان بینی ابن خلدون، ترجمه مهدی مظفری، تهران، سهامی انتشارات ، ۱۳۸۶،
- معظمی، شهلا ، بزهکاری کودکان و نوجوانان، موسسه انتشارات دادگستر، تهران، ۱۳۸۸،
- معین، محمد، فرهنگ لغت معین، انتشارات زرین ، تهران، سال ، ۱۳۸۳ ،

- نجفی ابرندآبادی، علی حسین، هاشم بیگی، حسین، دانشنامه جرم‌شناسی. چاپ دوم، کتابخانه گنج دانش، تهران، ۱۳۹۰.
- یسنن، مریام ایوان؛ ن. دان، پیتر، روایت‌آمیزی در دن‌کیشوت، ترجمه بهروز قیاسی. نشر اطراف. تهران: ۱۳۹۶ مقالات:
- ابراهیمی، شهرام. رویکردهای موسع و مضیق پیشگیری و آثار آن. آموزه های حقوقی: دانشگاه علوم اسلامی رضوی. شماره ۱۳۸۸، ۱۲.
- اکرمی، سعیده، اکرمی، سام، پیش‌گیری غیر کیفری در جرایم اینترنتی، دومین کنفرانس چهارسوی علوم انسانی، اسفندماه ۱۳۹۵،
- بلبایی محمد علی، نجیبان، علی، چالش‌های پیشگیری وضعی از جرم، مجله حقوقی دادگستری (علمی پژوهشی)، سال هفتاد و پنجم، شماره هفتاد و پنجم، پاییز سال ۱۳۹۰،
- باقری، محمود، مبانی حقوق عمومی (حقوق رقابت) با نگاهی به قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، فصلنامه حقوق مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی، مقاله ۴، دوره ۳۹، شماره ۳، پاییز ۱۳۸۸.
- بامری، اسحق، تحلیل رابطه سطح زندگی و تربیت جنسی نوجوانان شهر زاهدان با نگاهی به پیشگیری از جرم، فصلنامه مطالعاتی روان‌شناسی تربیتی، شماره بیست و نهم، بهار ۱۳۹۷،
- رجبی‌پور، محمود، بزهکاری دانش‌آموزان و امکان پیشگیری اجتماعی رشد مدار (از دیدگاه کارشناسان آموزش و پرورش)، فصلنامه دانش انتظامی، سال دهم، شماره دوم، ۱۳۸۸،
- سراج زاده، سید حسین؛ بابائی، مینا، جهانی شدن، فرهنگ جهانی و کنجروی فرهنگی، فصلنامه علوم اجتماعی، شماره ۴۸، ۱۳۸۹،
- سمیعی اصفهانی علیرضا، مقدم، سجاد، افشاری، داوود، مبارزه با تأمین مالی تروریسم در پرتو اسناد بین‌المللی، فصلنامه علمی-ترویج مطالعات بین‌المللی پلیس، سال ششم، شماره بیست و دوم، ۱۳۹۴،
- شریعتی، زینب و عبدالحسینی، حسین، بررسی سیاست جنایی ایران در جرم‌انگاری مفاسد اقتصادی، اولین همایش ملی علوم اجتماعی، علوم تربیتی، روانشناسی و امنیت اجتماعی، تهران، ۱۳۹۶،
- شکری حیدری، غلامعلی؛ رئیسی سرتشنیزی، عباس، بررسی جرم‌شناختی گرایش به شیطان پرستی و ارتکاب جرم (مطالعه موردی شهرستان شهرکرد) فصلنامه دانش انتظامی، چهارم‌حال و بختیاری سال دوم، شماره هفتم، پاییز ۱۳۹۳،
- صالحی، بهرنگ، پیشگیری رشد مدار از ارتکاب جرایم توسط اطفال و نوجوانان، همایش ملی پیشگیری از جرم در قلمرو مطالعات حقوق کیفری، علوم اجتماعی و انتظامی، کرج، معاونت اجتماعی و پیشگیری از وقوع جرم دادگستری کل استان البرز، ۱۳۹۶،
- صالحی، بهرنگ، پیشگیری رشد مدار از ارتکاب جرایم توسط اطفال و نوجوانان، همایش ملی پیشگیری از جرم در قلمرو مطالعات حقوق کیفری، علوم اجتماعی و انتظامی، کرج، معاونت اجتماعی و پیشگیری از وقوع جرم دادگستری کل استان البرز، ۱۳۹۶،

- صفایی ، علی، مبانی نظری پیشگیری وضعی از جرم، مجله تحقیقات حقوقی دانشگاه شهید بهشتی، شماره‌های ۳۴ و ۳۳، ۱۳۸۰،
- قهرمانی افشار، نیوشا، پیش‌گیری رشد مدار؛ بررسی فقهی و حقوقی (ایران و انگلستان)، فصلنامه علمی-پژوهشی فقه و مبانی حقوق اسلامی سال نهم، شماره دوم، ۱۳۹۵،
- گرانمایه پور، علی؛ نوروزپور، محمدرضا، نگاهی به نقش خبری رسانه ملی در گرایش کارشناسان ارتباطات به اخبار و گزارش‌های رسانه‌های خارجی در انتخابات دهم ریاست جمهوری، نشریه فرهنگ ارتباطات، ۱۳۹۰، دوره ۱، شماره ۱
- لهسایی زاده، عبدالعلی، نظریه‌های جدید در مکتب تضاد، مجله جامعه‌شناسی دانشگاه آزاد آشتیان، شماره ۱۰، ۱۳۸۷،
- متولی‌زاده، نفیسه، پیشگیری رشد مدار. فصلنامه مطالعاتی پیشگیری از جرم. سال دوم. شماره ۲. ۱۳۸۶، ص ۱۲۳
- محسنی تبریزی، علیرضا؛ سلیمانی، مهدی، تبیین رابطه بین تغییرات اجتماعی - فرهنگی و تغییرات میزان جرم، نشریه مطالعات امنیت اجتماعی، دوره جدید، شماره ۲۴، زمستان ۱۳۸۹،
- محمد نسل، غلامرضا. پلیس و سیاست پیشگیری از جرم. انتشارات دفتر تحقیقات کاربردی پلیس پیشگیری ناجا، تهران، ۱۳۸۷،
- معظمی، شهلا؛ پیشگیری جرم شناختی، فصلنامه پژوهشی تحلیلی و آموزشی مجد (حقوقی)، سال اول، شماره اول، تابستان ۱۳۸۶،
- موسوی سرحدی، مهلا، بررسی نظریه پنجره‌های شکسته و بهبود محیط شهری در میزان احساس امنیت، اولین کنفرانس بین‌المللی هنر معماری و کاربردها، ۱۳۹۵
- نجفی ابرند آبادی، علی حسین؛ پیشگیری عادلانه از جرم، مندرج در علوم جنایی (مجموعه مقالات در تجلیل از دکتر آشوری)، انتشارات سمت، تهران، ۱۳۸۳، چاپ اول،
- نویدنیا، منیژه، بررسی رابطه امنیت اجتماعی و سبک زندگی (تحقیقی در شهر تهران)، خلخال: فصلنامه مطالعات علوم اجتماعی ایران، دانشگاه آزاد اسلامی واحد خلخال، سال ۱۱، شماره ۴۱، تابستان ۱۳۹۳،
- نیازپور، امیر حسین، اساسی سازی حقوق پیشگیری از جرم در ایران، پژوهش حقوق کیفری، سال دوم، شماره ششم، بهار ۱۳۹۳، ص ۱۰۶ و ۱۰۵.
- ویلیامز، مک شین، فرانک پی - ماری بین دی، نظریه‌های جرم‌شناسی، ترجمه حمیدرضا ملک محمدی، انتشارات میزان، تهران، ۱۳۸۳،

منابع خارجی :

-Salimov , Sherzod ,The Term "Transition Period" and its Features Of appearance , Article in International Journal of Humanities and Social Science • August 2020.

Definitions for "hate speech", Dictionary.com. Retrieved ۲۵ June – ۲۰۱۱

-Clarke, R. V, Situational Crime Prevention, In Michael Tonry and David P. Farrington [eds], Building a Safer Society: Strategic Approaches to Crime Prevention, Crime and Justice, Vol. ۱۹, Chicago, IL: University of Chicago Press, ۱۹۹۵.

منابع اینترنتی :

-<http://www.jahannews.com/analysis/۳۹۰۴۸۶/۱۳۹۳/۸/۱۹>

-<https://www.dw.com/fa-ir/۱۳۹۲/۹/۱۲>

-<https://www.mashreghnews.ir/news/۷۲۳۱۱۱/۱۳۹۶/۲/۲۱>

-<https://www.tasnimnews.com/fa/news/۱۵۴۶۱۱۳/۲۳/۰۷/۱۳۹۶>